

GRAMATICKÁ ČÁST

1. STAVBA NĚMECKÉ VĚTY

Ovládat cizí jazyk znamená naučit se v něm myslet.

Myšlenky vyjadřujeme v mluvených i psaných projevech větami.

Věta je složena ze slov, která jsou spojena v každém jazyce ustálenými mluvnickými vazbami.

Abychom utvořili správně německou větu, musíme se nejprve seznámit s pravidly její stavby, která jsou v německé větě poněkud pevněji stanovena než ve větě české.

Zapamatujme si tato důležitá jednoduchá pravidla:

V německé větě musí být vždy **vyjádřený podmět**:

Ich gehe nach Hause.	<i>Půjdu domů.</i>	– (já)
Es regnet.	<i>Prší.</i>	– (ono)
Es ist zehn Uhr.	<i>Je deset hodin.</i>	– (ono)
Das macht man nicht.	<i>To se nedělá.</i>	– (člověk)

Určitý (časovaný) tvar slovesa je v hlavní větě vždy jako **druhý větný člen** (pozor – nikoliv druhé slovo!)

1. Grete geht in den Garten.	2. <i>Grete jde do zahrady.</i>
Die kleine Grete geht in den Garten.	<i>Malá Greta jde do zahrady.</i>
Nachmittag geht Grete in den Garten.	<i>Odpoledne jde Greta do zahrady.</i>

V tázací větě zjišťovací (odpověď je ano nebo ne) je slovosled obrácený. Pokud otázka začíná tázacím zájmenem (otázka doplňovací), sloveso stojí hned za ním.

Geht Grete in den Garten?	<i>Půjde Greta do zahrady?</i>
Wohin geht die kleine Grete?	<i>Kam jde malá Greta?</i>

Neurčitě tvary sloves – (infinitiv, přičestí) a odloučené předpony nebo první část složeného slovesa jsou vždy na **konci hlavní věty**.

1.	2.	.....	konec věty	
Grete	will	in den Garten	gehen .	<i>Grete chce jít do zahrady.</i>
Grete	hat	in dem Garten	gearbeitet .	<i>Grete pracovala na zahradě.</i>
Grete	macht	das Fenster	auf .	<i>Grete otevře okno.</i>
Grete	geht	in den Park	spazieren .	<i>Grete jde do parku na procházku.</i>

Ve **vedlejší větě** je určitý (časovaný) tvar slovesa na **konci**.

Hans sagt, dass Grete in den Garten geht .	<i>Hans říká, že Grete jde do zahrady.</i>
Hans sagt, dass Grete in den Garten gehen will .	<i>Hans říká, že Grete chce jít do zahrady.</i>
Hans sagt, dass Grete in dem Garten gearbeitet hat .	<i>Hans říká, že Grete pracovala na zahradě.</i>
Hans sagt, dass Grete das Fenster auf macht .	<i>Hans říká, že Grete otevře okno.</i>
Hans sagt, dass Grete in den Park spazieren geht .	<i>Hans říká, že Grete jde do parku na procházku.</i>

Pozn.: Pokud je uvozcující věta kladná a obsahuje sloveso *sagen, glauben, meinen* apod., nemusíme tvořit vedlejší větu se spojkou. Např.: *Hans sagt, Grete geht in den Garten. Ich glaube, Grete geht in den Park spazieren.*

V německé větě může být jen jediný zápor.

Niemand ist zu Hause.	<u>Nikdo</u> není doma.
Sie hat keine Sorgen.	<u>Nemá žádné</u> starosti.
Ich habe hier nichts .	<u>Nic</u> tady <u>nemám</u> .
Ich habe nichts mehr .	<u>Už nic</u> nemám.

Pozn.: Zde je na místě také upozornění, že v německé větě se vždy shoduje podmět s přísudkem. Neplatí výjimka, kterou známe z češtiny, kdy po některých číslovkách je ve větě s podmětem v množném čísle sloveso v čísle jednotném. Např.: *Tady je mnoho lidí. Ve třídě je deset žáků. – Hier sind viele Leute. In der Klasse sind zehn Schüler.*

CVIČENÍ

a) Sestavte jednoduché oznamovací věty.

- ... ich ... noch ... nach Hause ... komme ... heute ...
- ... kommt ... unser ... nach Hause ... Kurt ...
- ... nach Hause ... heute ... kommt ... nachmittag ... er ...
- ... Kurt ... Bruder ... mein ... ist ...
- ... muss ... zu Hause ... Grete ... bleiben ... heute ...
- ... den ganzen Tag ... Kurt ... bleiben ... zu Hause ... will ...
- ... geblieben ... Grete ... zu Hause ... ist ...
- ... schon ... gekommen ... Kurt ... ist ... nach Hause ...
- ... bleiben ... Kurt und Grete ... zu Hause ... wollen ...
- ... sind ... den ganzen Tag ... geblieben ... zu Hause ... sie ...

b) Utvořte z vět otázky zjišťovací, případně i doplňovací.

c) Použijte ve větách zápor.

d) Utvořte souvětí, začínající větou: Er sagt, dass ...

e) Přeložte:

- Nikdo není doma.
- Nic už tady nemáme.
- Prší.
- Nemá čas.
- Je 5 hodin.
- Tady člověk nemá starosti.

Pozn.: Řešení úkolů najdete v Klíči ke cvičením.

2. SLOVESA

Slovesa vyjadřují činnost, děj, případně stav a změnu stavu, a proto přinášejí do projevu dějový spád. Kapitola o slovesech je nejobsažnější, zároveň však také jedna z nejdůležitějších.

Základním, výchozím tvarem je **infinitiv** – tak sloveso najdeme ve slovníku. Je zakončen na **-en** např.: **suchen**, **machen**, **finden**, **schreiben** ...

Přidáváním koncovek ke kmeni tvoříme 1. 2. a 3. osobu jednotného a množného čísla. Na rozdíl od češtiny musí u každé osoby být osobní zájmeno, tzn. **ich** (já), **du** (ty), **er** (on), **sie** (ona), **es** (ono), **wir** (my), **ihr** (vy – tykání v množném čísle), **sie** (oni). 3. osobu množného čísla užíváme také při zdvořilém oslovení, „vykání“ – **Sie** (vy).

Slovesa časujeme v přítomném čase, v préteritu a perfektu. Němčina má ještě třetí minulý čas – plusquamperfektum, který se vyskytuje hlavně v psaných projevech, proto se o něm v naší učebnici zmíníme jen informativně.

Préteritum (souminulý čas) vyjadřuje skončený minulý děj, v praxi to znamená, že ho budeme užívat většinou při vyprávění souvislého minulého děje.

Perfektum (minulý čas) vyjadřuje minulý děj, který trvá do přítomnosti, takže ho využijeme v běžných rozhovorech denní komunikace. Tvoříme ho pomocí slovesa haben, příp. sein a příčestí významového slovesa.

Plusquamperfektum (předminulý čas) vyjadřuje minulý děj, který předchází jinému minulému ději. Vyskytuje se hlavně v souvětích a setkáme se s ním převážně v písemných projevech.

Další slovesné tvary jsou:

Podmiňovací způsob tvoříme jednak **konjunktivem préterita** nebo tzv. **kondicionálem**, tvarem složeným z konjunktivu pomocného slovesa werden a infinitivu významového slovesa.

Minulý podmiňovací způsob se tvoří z plusquamperfekta a v běžném hovoru se méně používá.

Budoucí čas je složený tvar z pomocného slovesa werden a infinitivu významového slovesa.

Trpný rod (pasivum) tvoříme také pomocí slovesa werden a příčestí významového slovesa.

a) Slovesa pomocná

Slovesa pomocná mají v němčině obzvláště důležitou úlohu a široké použití. Naučíme se jejich tvářům v přítomném čase, préteritu a konjunktivu préterita, ve kterých se nejčastěji vyskytují.

Vedle svého vlastního významu pomáhají tvořit složitější slovesné tvary. Vzhledem k tomu a také proto, že v jejich časování jsou nepravidelnosti, je dobré se jim spolehlivě naučit.

To platí především pro sloveso **sein (být)**, které má poměrně rozmanité tvary. Jako pomocné funguje při tvoření minulého času (perfekta) u některých sloves (hlavně vyjadřujících pohyb z místa, změnu stavu apod.)

sein (být)	ich bin	wir sind	<i>jsem</i>	<i>jsme</i>
	du bist	ihr seid	<i>jsi</i>	<i>jste</i>
	er ist *	sie sind **	<i>je (on, ona, ono)</i>	<i>jsou</i>
	ich war	wir waren	<i>byl jsem</i>	<i>byli jsme</i>
	du warst	ihr wart	<i>byl jsi</i>	<i>byli jste</i>
	er war	sie waren	<i>byl</i>	<i>byli</i>
	ich wäre	wir wären	<i>byl bych</i>	<i>byli bychom</i>
	du wärest	ihr wäret	<i>byl bys</i>	<i>byli byste</i>
	er wäre	sie wären	<i>byl by</i>	<i>byli by</i>
	(ich bin gewesen ...) ***		<i>byl jsem ...</i>	

Pozn.: * 3. osoba jedn. čísla má tvary *er (on), sie (ona), es (ono)*. Pro stručnost uvádíme pouze tvar *er*.

** 3. osoba množného čísla slouží také k vyjádření zdvořilého oslovení – vykání (*sie sind – oni jsou, Sie sind – vy jste*)

*** perfektem slovesa *sein* je nepravidelné, užívá se méně často, v běžném hovoru je dávana přednost préteritu.

Sloveso **haben (mít)** používáme při tvoření minulého času (perfekta) u většiny sloves.

haben (mít)	ich habe	wir haben	<i>mám</i>	<i>máme</i>
	du hast	ihr habt	<i>máš</i>	<i>máte</i>
	er hat	sie haben	<i>má</i>	<i>mají</i>
	ich hatte	wir hatten	<i>měl jsem</i>	<i>měli jsme</i>
	du hattest	ihr hattet	<i>měl jsi</i>	<i>měli jste</i>
	er hatte	sie hatten	<i>měl</i>	<i>měli</i>
	ich hätte	wir hätten	<i>měl bych</i>	<i>měli bychom</i>
	du hättest	ihr hättet	<i>měl bys</i>	<i>měli byste</i>
	er hätte	sie hätten	<i>měl by</i>	<i>měli by</i>
	ich habe gehabt ...		<i>měl jsem ...</i>	

Jako pomocné sloveso je nejvíc využíváno sloveso **werden (stát se)**.

Tomuto pomocnému slovesu je třeba věnovat zvláštní pozornost, jeho využití je skutečně velmi široké. Budeme se jeho užití zvláště věnovat v kapitole Trpný rod a sloveso *werden*.

werden (stát se)	ich werde	wir werden	<i>stanu se</i>	<i>staneme se</i>
	du wirst	ihr werdet	<i>staneš se</i>	<i>stanete se</i>
	er wird	sie werden	<i>stane se</i>	<i>stanou se</i>
	ich wurde	wir wurden	<i>stal jsem se</i>	<i>stali jsme se</i>
	du wurdest	ihr würdet	<i>stal jsi se</i>	<i>stali jste se</i>
	er wurde	sie wurden	<i>stal se</i>	<i>stali se</i>
	ich würde	wir würden	<i>stal bych se</i>	<i>stali bychom se</i>
	du würdest	ihr würdet	<i>stal by ses</i>	<i>stali byste se</i>
	er würde	sie würden	<i>stal by se</i>	<i>stali by se</i>
	ich bin geworden ...		<i>stal jsem se ...</i>	

K celkové znalosti sloves patří v neposlední řadě trpný rod (pasivum). Tuto důležitou kapitolu zařazujeme samostatně spolu s opakováním slovesa werden.

CVIČENÍ

a) Doplňte správné tvary slovesa sein v přítomném čase, v préteritu a v konjunktivu préterita:

- Mein Bruder ... zu Hause.
- Wo ... dein Bruder?
- Wir ... hier.
- Herr Kurz, ... Sie heute zu Hause?
- Wo ... du?
- Warum ... ihr nicht zu Hause?
- Grete und Kurt ... nicht zu Hause.

Věty přeložte do češtiny.

b) Doplňte správné tvary slovesa haben v přítomném čase, v préteritu a konjunktivu préterita:

- ... du Zeit?
- Wir ... keine Zeit.
- Grete ... kein Geld.
- ... ihr Geld?

- Herr Krause ... heute keine Zeit.
- Herr Krause, ... Sie heute Zeit?

- Ich ... für Sie immer Zeit.

Věty přeložte do češtiny.

c) Doplňte správné tvary slovesa werden v přítomném čase, v préteritu a perfektu:

- Mein Bruder ... Techniker.
- Was ... du?
- Grete ... bald müde.
- Ich ... auch oft müde.
- Wir ... alle alt.
- Es ... jetzt bald dunkel.
- Frau Kurz, wann ... Sie gesund?

Věty přeložte do češtiny.

b) Slovesa způsobová

dürfen – smět   können – moci, umět   müssen – muset   sollen – mít (něco dělat)
wollen – chtít

Méně se vyskytuje sloveso **mögen – chtít, mít rád, mít v oblibě**. Používá se ale velmi často jeho konjunktivu préterita (podmiňovacího způsobu) – **ich möchte ... – chtěl bych**

Jako slovesa způsobová se časuje sloveso **wissen – vědět**.

Slovesa způsobová se vyskytují ve větě většinou spolu s infinitivem významového slovesa a vyjadřují různý postoj k ději, k činnosti –

Např.:	Musím už jít.	Ich mus schon gehen.
	Smím už jít	Ich darf schon gehen.
	Chci už jít.	Ich will schon gehen.
	Mám už jít.	Ich soll schon gehen
	Mohu už jít.	Ich kann schon gehen.

Časování způsobových sloves

dürfen (smět)	ich darf	wir dürfen	<i>smím</i>	<i>smíme</i>
	du darfst	ihr dürft	<i>smíš</i>	<i>smíte</i>
	er darf	sie dürfen	<i>smí</i>	<i>smějí</i>
	ich durfte	wir durften	<i>směl jsem</i>	<i>směli jsme</i>
	du durftest	ihr durftet	<i>směl jsi</i>	<i>směli jste</i>
	er durfte	sie durften	<i>směl</i>	<i>směli</i>
	ich dürfte	wir dürften	<i>směl bych</i>	<i>směli bychom</i>
	du dürftest	ihr dürftet	<i>směl bys</i>	<i>směli byste</i>
	er dürfte	sie dürften	<i>směl by</i>	<i>směli by</i>

Podle tohoto vzoru časujeme ostatní způsobová slovesa:

können (moci, umět)	ich kann	<i>mohu</i>
	ich konnte	<i>mohl jsem</i>
	ich könnte	<i>mohl bych</i>

mögen (chtít, mít rád)	ich mag ich mochte ich möchte	<i>chci, mám rád chtěl jsem, měl jsem rád chtěl bych, měl bych rád</i>
müssen (muset)	ich muss ich musste ich müsste	<i>musím musel jsem musel bych</i>
sollen (mít něco dělat)	ich soll ich sollte ich sollte	<i>mám měl jsem měl bych</i>
wollen (chtít)	ich will ich wollte ich wollte	<i>chci chtěl jsem chtěl bych</i>
wissen (vědět)	ich weiß ich wusste ich habe gewusst ich wüsste	<i>vím věděl jsem věděl jsem* věděl bych</i>

Pozn.: Přehled celého časování jednotlivých způsobových sloves si můžete navolit na DVD.

* Sloveso *wissen* nemá funkci způsobového slovesa, proto používáme pro vyjádření minulého času běžně perfekturní formu *habe gewusst*.

CVIČENÍ

a) Obměňte smysl věty použitím různých způsobových sloves a věty přeložte do češtiny:

- Wir ... schon gehen.
- Ich ... hier bleiben.
- Ihr ... nach Hause gehen.
- ... du zu Hause bleiben?
- Er ... nicht arbeiten.
- Herr Kurz, ... Sie uns informieren?
- Kurt und Grete ... hier arbeiten.

b) Vyjádřete věty v préteritu a konjunktivu préterita a přeložte.

c) Časování sloves významových

Se slovesem se obvykle seznámíme ve slovníku v základním tvaru – **infinitivu** –

např.: **suchen** (hledat)

oddělíme koncovku **-en** a získáme kmen

Přítomný čas

such -

Přidáváním koncovek

-e   **-en**

-st   **-t**

-t   **-en**   tvoříme tvary přítomného času.

Např.:

such - en	ich such-e	wir such-en	<i>hledám</i>	<i>hledáme</i>
	du such-st	ihr such-t	<i>hledáš</i>	<i>hledáte</i>
	er such-t	sie such-en	<i>hledá</i>	<i>hledají</i>

Rozkazovací způsob

tvoříme pro 2. osobu jednotného a množného čísla holými tvary slovesa

such(e)! – *hledej!*

finde! – *najdi!*

sucht! – *hleďte!* *

findet! – *najděte!* *

pro 1. a 3. osobu množného čísla obrácením slovosledu

suchen wir! – *hledejme!*

finden wir! – *najděme!*

suchen Sie! – *hleďte!* **

finden Sie! – *najděte!* **

Pozn.:

* 2. osobou množného čísla tykáme více osobám

** 3. osoba množného čísla vyjadřuje zdvořilé oslovení (vykání) jedné i více osobám

Silná slovesa v přítomném čase

Zásoba německých významových sloves se dělí na slovesa slabá a silná. Hlavní rozdíl mezi nimi je v tom, že slabá slovesa jsou ve všech tvarech pravidelná, jejich kmen se nemění, zatímco kmen silných sloves podléhá různým změnám. To se týká především minulých časů (viz kapitola Slovesa – Minulé časy). Některá silná slovesa mají drobnou změnu kmenové samohlásky už v přítomném čase.

Jsou to slovesa

– **s kmenovým -a-, -au-**, která mají ve 2. a 3. osobě j.č. přehlásku -

např.: **fahren (jet)**

ich fahre   jedu
du fährst   jedeš
er fährt ...   jede ...

– s kmenovým **-e-**, která mají ve 2. a 3.osobě j.č. a ve 2.osobě rozkazovacího způsobu změnu v **-i-**, **-ie-**

např.: geben (dát)	ich gebe	<i>dám</i>	lesen (číst)	ich lese	<i>čtu</i>
	du gibst	<i>dá</i>		du liest	<i>čteš</i>
	er gibt ...	<i>dá ...</i>		er liest	<i>čte</i>
	gib!	<i>dej!</i>		lies!	<i>čti!</i>

Slovesa s předponami

Některá slovesa jsou odvozena předponami přízvučnými, které se odlučují a kladou se na konec věty (viz kapitola Stavba německé věty)

např.: **einkaufen** *nakupovat* **Ich kaufe** immer in dem Geschäft **ein**.
Nakupuji vždy v tom obchodě.

Některá slovesa jsou odvozena předponami nepřízvučnými, které se od slovesa neodlučují

např.: **verkaufen** *prodávat* **Ich verkaufe** in dem Geschäft.
Prodávám v tom obchodě.

Vždy nepřízvučné a tedy neodlučitelné předpony jsou **be-**, **ge-**, **emp-**, **ent-**, **er-**, **ver-**, **zer-** .

Např.: besuchen (*navštívit*), bekommen (*dostat*), bestellen (*objednat*), gefallen (*líbit se*), gehören (*patřit*), empfehlen (*doporučit*), empfinden (*pociťovat*), entschuldigen (*omluvit*), entscheiden (*rozhodnout*), erzählen (*vypravovat*), erklären (*vysvětlit*), erziehen (*vychovávat*), verstehen (*rozumět*), vergessen (*zapomenout*), verschwinden (*zmizet*), verzeihen (*promítnout*), zerreißen (*roztrhat*), zerschlagen (*rozbít*), zerstören (*zničit*).

Vyskytují se také předpony, které jsou nepřízvučné jen v některých případech a mohou být i ve variantě přízvučné. Jsou to předpony **durch-**, **hinter-**, **über-**, **unter-**, **um-**, **wieder-**.